

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Ensi- ja turvakotien liiton kirjallinen lausunto

ASIA: HE 149/2025 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Ensi- ja turvakotien liitto kiittää valiokuntaa lausuntopyynnöstä. Ensi- ja turvakotien liitto keskittyy tässä lausunnossa erityisesti lakiesitykseen Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta ja sen vankilan perheosastoa koskeviin 5–15 §:iin.

Ensi- ja turvakotien liitto kannattaa vankilan perheosastoa koskevaa hallituksen esitystä

Ensi- ja turvakotien liitto kannattaa vankilan perheosastoa koskevaa hallituksen esitystä, joka sisältyy lakiesitykseen Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta. Hallituksen esitys mahdollistaa myös jatkossa perheosaston nykyisen palveluntuotantotavan sekä turvaa vaikuttavan, vahvaan erityisosaamiseen perustuvan palvelun saatavuuden sitä tarvitseville lapsiperheille.

Hallituksen esityksessä 6–15 §:ssä määritetään erittäin tarkasti ja yksityiskohtaisesti yksityistä palveluntuottajaa koskevia vaatimuksia ja velvollisuuksia, palvelun sopimusehtoja, päätöksentekoa, hallinnon yleislakien soveltamista, rikosoikeudellista ja vahingonkorvausvastuuta, ohjausta, omavalvontaa, yhteistyötä ja tietojen luovutusta ja saantia. Jo nykyisessäkin toiminnassa näihin palveluntuottajaa koskeviin velvollisuuksiin on vastattu, ja pidämme hyvänä, että näitä tarpeellisia ja tärkeitä kriteereitä noudatetaan jatkossakin ja ne on kirjattu lakiin.

Sosiaali- ja terveysministeriön kesäkuussa lausuttavana olleessa hallituksen esityksen luonnoksessa yksityinen palveluntuottaja (ostopalvelu) oli rajattu kokonaan pois, vaikka tälle ei ollut perusteita erityisosaamisen kehittämisen ja ylläpitämisen, palvelun laadun, vaikuttavuuden, turvallisuuden, tietosuojan tai kustannustehokkuuden näkökulmasta. Nyt lausuttavana oleva hallituksen esitys mahdollistaa perustellusti nykyisen toimintatavan jatkamisen ja tunnistaa nykyisen toiminnan hyödyt. On kuitenkin huomioitava, että esityksen sanamuoto ei sisällä säännöstä, joka varmistaisi toiminnan jatkuvuuden, mikä tarkoittaa, että nykyinen toimintamalli voitaisiin tarvittaessa lopettaa. (”Valtion lastensuojelulaitos voi tuottaa 5 §:ssä tarkoitetun palvelun itse tai hankkia sen osin tai kokonaan ostopalveluna yksityiseltä palveluntuottajalta sopimukseen perustuen, jos palvelun hankkiminen yksityiseltä palveluntuottajalta on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi.”)

Hallituksen esityksessä (s.186) arvioitaessa sen suhdetta perustuslakiin todetaankin perustellusti: ”Palvelussa ei arvioida olevan kysymys julkisen vallan käyttöön liittyvistä tehtävistä sillä päätökset tehdään viranomaisessa. Kysymys ei ole myöskään julkisen vallan käytöstä tosiasiallisena hallintotoimintana. Palvelussa ei ole kysymys järjestämislain 12 §:n 2 momentin tarkoittamasta yksilö- ja perhekohtaisesta sosiaalityöstä eikä säännöksen 3 momentissa tarkoitetusta palvelutarpeen arvioinnista, joita hyvinvointialueetkaan eivät saa hankkia yksityisiltä palveluntuottajilta. Vaikka perheosastopalvelua toteutetaan vankilaympäristössä, ei tehtävässä ole kysymys merkittävästä julkisen vallan käytöstä, jota ei lähtökohtaisesti voitaisi antaa kuin viranomaiselle. On myös huomioon otettava, että esimerkiksi lastensuojelun laitospalveluita tuotetaan laajasti yksityisten palveluntuottajien toimesta ja yksityisen toimijan tuottamassa palvelussa on mahdollista käyttää rajoitustoimivaltaa. Palvelutuotantoa ei siitä huolimatta ole katsottu merkittäväksi julkisen vallan käytöksi. Vankilan perheosaston osalta RISE vastaa vankilan turvallisuudesta ja vankien rangaistuksen täytäntöönpanosta ja sen valvonnasta. Perheosastopalvelussa on kysymys lastensuojelupalvelusta, joka ei liity edellä mainittuihin tehtäviin eikä vankilan

perheosaston henkilöstölle ole säädetty tähän liittyviä tehtäviä eikä toimivaltuuksia. Vankilan perheosaston omavalvonnasta säädetään erikseen 13 §:ssä.”

Vahva erityisosaaminen ja vaikuttavuus tärkeää jatkossakin vankilan perheosastoilla

Hallituksen esitys ja sen 6 § siis mahdollistaisi vankilan perheosaston lastensuojelulain mukaisen palvelun hankinnan edelleen sitä laadukkaasti, vaikuttavasti ja kustannustehokkaasti tuottaneelta Kanta-Hämeen ensi- ja turvakoti ry:ltä (Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistys). Yleishyödyllinen voittoa tavoittelematon yhdistys on tuottanut perheosastopalvelua osaston perustamisesta asti 15 vuoden ajan.

Ensi- ja turvakotien liitto ry on kehittänyt ja ylläpitänyt vauvoihin liittyvää erityisosaamista jo 80 vuoden ajan. Lisäksi ensi- ja turvakotien liitolla jäsenyhdistyksineen on useiden vuosikymmenten kokemus perheväkivallan ehkäisyyn ja auttamiseen liittyvästä työstä. Osaamista on kehittynyt jäsenyhdistysten avo-työhön ja laitoksiin (ensikodit ja turvakodit). Kanta-Hämeen ensi- ja turvakoti ry on kehittänyt erityisosaamista vankilan perheosastopalveluksi. Tänä aikana on kehitetty erityisosaamista, joka keskittyy vauvan ja vanhemman vuorovaikutukseen, raskausajantyöskentelyyn, traumatyöhön ja vauvojen kaltoinkohtelun tunnistamiseen sekä vangin rangaistusajan suunnitelmassa oleviin vanhemmuutta vahvistaviin ja rikoksettomuutta tukeviin tavoitteisiin perheosastojakso aikana.

Rikosseuraamuslaitoksen tilastotiedot osoittavat, että vain 32/230 eli 14 % perheosastolle sijoitetusta vangista on saanut uuden rikostuomion vapautumisensa jälkeen, mikä viittaa toiminnan hyvään vaikuttavuuteen. Naisten rikoksen uusimisosuus on muutoin noussut ja tilastotietojen mukaan se oli 45 % vuonna 2023 (Rikosseuraamuslaitos, 2023). Kanta-Hämeen ensi- ja turvakodilla on myös käytössään vaikuttavuusmittari, joka tuottaa tietoa asiakkaan hyvinvoinnin muutoksista (aikuisen ja lapsen) perheosastokuntoutuksen aikana.

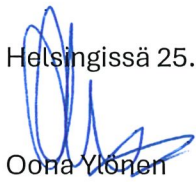
Perheosastotoiminnan vaikuttavuutta tukee palveluntuottajalla olevat asiantuntijuus, asiantuntijaverkostot ja erityisosaaminen, jota on kehitetty tiiviissä yhteistyössä Ensi- ja turvakotien liiton sekä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa. Tätä erityisosaamista, sen tukea ja kehitystyötä ei ole missään muualla tällä hetkellä olemassa.

Pitkäjänteinen työn kehittäminen yhdessä Ensi- ja turvakotien liiton vaativan vauvatyön asiantuntijoiden, päihde-ensikotien sekä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa muodostaa vahvan ja ainutlaatuisen asiantuntija- ja kehittäjäverkoston, joka uhkaa kadota, mikäli toimintaa toteuttaa valtion lastensuojelulaitos.

Hämeenlinnan vankilan ja Vanajan vankilan kanssa yhteistyö on toiminut aina hyvin ja työtä on kehitetty yhdessä. Työnjako on ollut selkeä ja perustunut työtä määrittäviin lakeihin ja selkeään työ- ja vastuujakoon. Riskinä on, että Valtion lastensuojeluyksiköllä ei ole riittävää osaamista tuottaa perheosastopalvelua eikä resursseja kehittää laadukasta, vauvaerityistä perheosastokuntoutusta osana nuoruusikäisten vaativia sijaishuollon palveluitaan. Uusintarikollisuuden ehkäisy on Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan ydintavoitteita, jota laadukas ja pitkäjänteisesti kehitetty työ perheosastolla tukee hyvin.

Nykyinen ja myös hallituksen esityksessä kuvattu toimintamalli perustuu selkeään työnjakoon: Rikosseuraamuslaitos vastaa vangin valvonnasta ja rangaistuksen täytäntöönpanosta, kun taas palveluntuottaja vastaa lapsen hyvinvoinnista ja vanhemmuuden tukemisesta yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaalityöntekijän kanssa. Tämä rakenne on toimiva eikä edellytä viranomaistoimintaa ja -vastuuta palveluntuottajalta. Yhteistyö Vanajan ja Hämeenlinnan vankiloiden kanssa on ollut sujuvaa ja pitkäjänteistä.

Helsingissä 25.11.2025

Oona Ylönen
Pääsihteeri